

Na cava e rawa ni cakava na matabose ni veikoro me veivuke kina?

Social Cohesion Guide for Local Government

Sema ena matabose ni koro

Na matabose ni koro e matataki ira na vei itikotiko ni lewenivanua voleka ka veivuke me ra vakila ni ra okati ka rawa ni vakaitavi ena bula raraba. E ra cakacaka vakadodonu na vei matabose ni koro kei ira na lewenivanua ena veika e baleta na nodra itikotiko, okati kina na parokaramu ni veitokoni e ra liutaka na itikotiko me sotava na veika e gadrevi. Na vei parokaramu oqori e rawa ni okati kina na veitokoni me baleta na:

- veivakavaletaki, ko ira e sega na nodra vale
- na sala ni nodra veitosoyaki na vakaleqai na ituvaki ni yagodra
- vanua ni veiqaravi ni itikotiko
- bolea na veiqaravi sega ni saumi
- tataqomaki ena itikotiko
- kena veimataqali duidui, Māori, Kai Pasifika, qase sara, itabagone, vei isoqosoqo ni vakabauta
- cakacaka ni liga kei na itovo vakavanua

Na itikotiko cava ga ko tiko kina - se nomu gaunisala, nomu itikotiko, nomu isoqosoqo, ilawalawa vakacacacaka, koronivuli, vanua ni sokalou, soqosoqo vakavanua - e daumaka ni da lewena, ka sema kina, da vakila na galala meda bulataka na noda bula ka da lewe ni dua na ka.

Eda duidui taucoko, ia e da gadreva me da toso vata, rekitaka na noda duidui ka rokovi ira na tani ena gauna eda sega ni duavata kina. E bibi na tikina qo baleta ni tu eso era sega ni galala me ra vakaraitaki ira se vakabauta ni na rogoci na domodra.

E sa tubucake tikoga na veimataqali duidui ena noda vanua, ni sa levu na veikawa tamata kei na itikotiko ka gadrevi me da raica na sala me da veirogorogoci kina ka veirogoci vakaikeda. Eda gadreva me da vakadeitaka ni da kila vakavinaka na noda duidui kei na noda isolisoli se kaukauwa ka me da cakacakataka na veika e vakaduavatataki keda kei na veika e veivakavolekatitaki keda.

Sema vata

– e vakaevei na kena irairai

Ena dua na itikotiko e ra veimaliwai vinaka na lewena, eda veikilai vakavinaka, kilai ira na tiko tikivi keda, vakila ni da okati ena nodavanua ni cakacaka, ka da kila na vanua me da lako kina ni da gadreva na veivuke. Eda vakila ni da rawa ni vosa vei ira na tamata eda sega ni dau veitalanoa, tu me da vosa ni da rogoci ira e so e ra tukuna na veika ni veivakaduiduitaki, ka da galala me da wasea se ko cei okeda, e da cavutu mai vei kei na ivakarau ni noda cakava na veika e so. E da sega ni laiva tu mai e dua ena gauna ni leqa – eda okati vata taucoko.

Me taracake na veisemati

– na cava ko rawa ni cakava

Ia, na cava eda rawa ni cakava ena matabose ni koro me vukei ira na tamata me ra vakila ni ra semati mai, era ciqoma na duidui, vakila ni tu na nodra isema, vakaitavitaki, vakabauti ira na tani ka vakila ni ra rokovi?

Na sema kei na rokovi ira na tani

- cakacaka vata kei ira na lwi kei na isoqosoqo ni Māori kecega (vaka kina na isoqosoqo ena taudaku ni matanitu NGO me veivuke vei ira na lewenivanua me ra sema kina dua na vanua.
- solia na gauna mo sota vata kina kei ira na lewenivanua ena nodra vanua ni sotae na gauna e ganiti ira me tara cake kina na veivakabauti kei na veimaliwai.
 - me kena ivakaraitaki, ena Sasaga me baleta na Ceva ena Matabose ni koro e Okaladi, e ra sa lako vata mai kina na cakacaka ena matabose, nodra vuvale, lewe ni itikotiko, Soqosoqo ena taudaku ni matanitu NGO, kei na bisinisi me ra vakasaqara na iwali ni veika

e bolea na bula vakaitikotiko kei na bula vakailavo e na Ceva kei Okaladi.

Ciqoma na veimataqali duidui, vakila na veirokovi

- vakauqeta na veiliutaki ni veivakaduavatataki kei na nodra vulica na ivakalesilesi na itovo vakavanua eso ka vakarautaka na vanua ni soqoani me rawa ni ra veisemati kina na lewe ni tikotiko.
- Na kena ivakaraitaki e okati kina na:
 - curu ena Parokaramu ni Veikidavaki ni Tabana ni curu vanua e Niusiladi.
 - vakayagataka na parokaramu na 'Leap'mai na Taituarā (dau kilai tu e liu me iSoqosoqo ni Manidia ni Matabose ni koro) ni vulici kina na veiciqomi ni duidui kei na veisemati vinaka '.
 - vakayagataka na itukutuku ni veiqaravi ni Taituarā ena nodratouCommunity Wellbeing Data Service me rawa ni kilai kina na ituvaki ni tiko vinaka ena nomu itikotiko ena gauna oqo kei na vanua me vakanamata kina na sasaga me vakavinakataka cake.

Vakila na veisemati

Vakauqeti ira na vei ilawalawa me ra cakacaka vata vakavinaka me rawa kina na:

- rawa na kere ilavo me baleta na veika e qarava na itikotiko kei na veika me vakaraitaki lesu me baleta na vakayagataki ni lavo e soli
- kena sega ni saumi se musu na isau ni kena vakayagataki na vale ni soqo ni itikotiko
- sega ni saumi na vei soqo ni itikotiko
- vakailavotaki se me kakua ni saumi na vanua ni soqo vakaitikotiko, me rawa ni qaravi eso na soqo ena I so na siga

Vakaitavi

- me vakarawarawataki ka me levu cake na veitaratara kei na soqoni ni veitalanoa ena gauna e ganiti ira na tamata (oti na 5 ena yakavi ena loma kei na mua ni macawa), veitaratara vei ira na veitikotiko e dredre na tarai ira, vakalevutaka na nodra matataki kei na nodra vakaitavi na Maori e na vakatulewa, cicivaka na vuli sega ni saumi me baleta na nodra vakaitavi na lewe ni vanua ena veidigidigi se vakailavotaka na vuli ni lewenivanua kei na vakaitavi ena yalo galala.
- vakayaco soqo ena mua ni macawa me baleta na kena volai e dua na ituvatuva me baleta na veimaliwai vinaka ni lewe ni tikotiko.
- vulica na vosa vaka Māori na Te Reo Māori, vulica na itukutuku kei Niusiladi vaka kina na veiyalayalati mai Waitangi na Te Tiriti o Waitangi, ena nomu vakayagataka na kena sala ena initaneti se veilawa me vaka na Kōrerorero, Kupu kei na Ako Tahī se mo vuli ena Te Wānanga o Aotearoa, sarava na itukutuku makawa ena vale ni yau makawa vakamareqeti ena nomu itikotiko se kerea na ivola me baleta na itukutuku kei Niusiladi mai na vale ni wiliwili volekati iko.
- veitalanoa ena yalo doudou vata kei na dua e vakaraitaka na ivalavala ni veivakaduiduitaki. Ena veivuke na itukutuku kei na veika e tu ena website ni Human Rights Commission (Matabose ni Dodonu ni tamata yadua vaka lewenivanua) me vaka na [Responding to Racism](#).
- vakasaqara na vuli me nodra na vakaillesilesi kei na mata tale e so.
- kere ilavo mai na veitabana vakamatani me vakailavotaki kina na nomudou sasaga vakaitikotiko, [COGS](#) se [Lotteries](#) ena [grants management system](#) se ena [Community-Led Development Programme](#).

